

Geleneksel Konut Mimarisinin Bilinmeyen Ögesi: Lambalıklar

Unknown Element of Traditional Residential Architecture: Lampposts

Tuğba Bağbaşı

Dr, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Kayseri, Türkiye.
Dr, Erciyes University, Institute of Social Sciences, Art History, Kayseri, Türkiye
tugba.bgbs@mail.com | <https://orcid.org/0000-0003-1510-1974>

Article Type / Makale Tipi

Research Article / Araştırma Makalesi

DOI: 10.31591/istem.1731687

Article Information / Makale Bilgisi

Received / Gelis Tarihi: 01.07.2025

Accepted / Kabul Tarihi: 27.10.2025

Published / Yayın Tarihi: 31.12.2025

Cite as / Atıf: Bağbaşı, Tuğba . "Geleneksel Konut Mimarisinin Bilinmeyen Ögesi: Lambalıklar". *İstem* 46 (2025), 457-477. <https://doi.org/10.31591/istem.1731687>

Plagiarism / İntihal: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software. / Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Copyright / Telif Hakkı: "Authors retain the copyright of their works published in the journal, and their works are published under the CC BY-NC 4.0 license. / Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC-BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanır."

Geleneksel Konut Mimarisinin Bilinmeyen Ögesi: Lambalıklar

Öz

Ateşin icat edilmesiyle, insanoğlu ateşi kontrol altına alarak yaşadığı konut içerisine taşıyıp aydınlatma, ısınma ve korunma gibi temel ihtiyaçları doğrultusunda kullanmıştır. İlk olarak meşaleleri yapay aydınlatma aracı olarak kullanan insanlar zamanla, yaşadıkları konutları mum, kandil, şamdan gibi araçlar ile aydınlatmıştır. Sanayi devrimi sonrasında gazın yanıcı bir maddeye dönüştürülmesi ile gaz lambaları üretilmeye başlanmış ve evlerde gaz lambası, lüks, idare gibi aydınlatma araçları kullanılmıştır. Gerek antik çağda kandil kullanımı gerekse 19. yüzyıl sonrasında gaz lambası kullanımı, evlerde yangın açısından tehlike oluşturmıştır. Olası bir yangını önlemek amacıyla insanlar ilk çağdan günümüze kadar kullanmış oldukları bu yapay aydınlatma araçlarını duvarda bulunan nişler ve raflara güvenli şekilde yerleştirilmiş veya basit bir şekilde duvara çakılan çiviye asmışlardır. Özellikle Geç Osmanlı Dönemi konutlarında gaz lambalarını koymak için gömme dolapların kenar kısımlarında nişler ve duvarlarda lambalıklar bulunmaktaydı. Özenli işçilik gösteren bu elemanlar oda içerisinde zamanla dekoratif bir amaç kazanmıştır. Bu lambalıklar başkent İstanbul'da ve taşrada farklı biçimsel ve süsleme özelliklerine sahip olup, ev sahibinin ekonomik durumu hakkında da bilgi edinilmesini sağlamaktadır.

Bu bilimsel araştırma yazısında Sanayi devrimi sonrasında kullanımı yaygınlaşan ve hemen her evde yer alan gaz lambalarını koymak için tasarlanan raflar/lambalıklar ele alınmıştır. Taşra üslubu gösteren bu lambalıklar alçı ve ahşap malzemeden basitçe şekil verilerek yapılmışlardır. Lambalıklar 19. ve 20. yüzyıla ait olup, Yozgat, Kayseri ve Ankara'daki tarihi evler içerisinde tespit edilmiştir. Eserlerden birisi İstanbul'daki antikacılardan Kayseri'ye getirilmiş, iki adedi Ankara Ayaş'taki evler içerisinde, 17 adedi ise Yozgat'taki köy evlerinde yer almaktadır. Günümüze sağlam bir şekilde gelebilen lambalıklar biçimsel ve süsleme özellikleri ele alınarak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Aydınlatma, Kandil, Gaz Lambası, Raflar, Lambalıklar.

Unknown Element of Traditional Residential Architecture: Lampposts

Abstract

With the invention of fire, human beings took fire under control, brought it into their homes, and used it for their basic needs such as lighting, heating, and protection. People first used torches as a means of artificial lighting, and over time they illuminated their homes with candles, oil lamps, and candelabra. After the industrial revolution, with the transformation of gas into a flammable substance, gas lamps began to be produced and lighting tools such as gas lamps, lampposts, and lampposts were used in homes. Both the use of oil lamps in ancient times and the use of gas lamps after the 19th century created a fire hazard in homes. In order to prevent a possible fire, people have used these artificial lighting devices from the earliest times to the present day by placing them safely in niches and shelves on the wall or by simply hanging them on nails hammered into the wall. Especially in the houses of the Late Ottoman Period, there were niches on the sides of the built-in closets and lamp holders on the walls to place gas lamps. These elements, which show meticulous workmanship, have gained a decorative purpose in the room over time. These lampposts have different formal and decorative features in the capital Istanbul and in the countryside, and provide information about the economic status of the homeowner.

In this scientific research article, shelves/lamp holders designed to hold gas lamps, which became widespread after the Industrial Revolution and are found in almost every home, are discussed. These lamp holders, which display a provincial style, are simply made of plaster and wood. The lampposts date back to the 19th and 20th centuries and have been identified in historical houses in Yozgat, Kayseri and Ankara. One of the works was brought to Kayseri from an antique dealer in Istanbul, two are in houses in Ayaş, Ankara, and 17 are in village houses in Yozgat. Lampposts that have survived intact to the present day have been examined by considering their formal and decorative features.

Keywords: Lighting, Oil lamp, Kerosene Lamp, Shelving, Lamp holders.

Giriş

Aydınlanma ihtiyacı, Paleolitik çağda ateşin bulunmasıyla beraber insan hayatını kolaylaştıran en önemli unsurlardan biri olmuştur. Ateşi; kandil, mum ve çıra gibi küçük boyutlu nesneler ile yanlarında kolaylıkla taşıyıp, yaşadıkları konutlarını aydınlatmışlardır. Çeşitli bitkisel yağlar, fitil ve ateş yardımıyla aydınlatma sağlayan bu araçlar konutlar içerisinde yangın tehlikesi oluşturmaktaydı. Bu sebeple ilk çağdan itibaren kullanılmaya başlanan kandillerin konutlar içerisinde güvenli bir yere konulması ihtiyacı doğmuştur. Antik dönemde yapılan kazılardan elde edilen bilgilere göre kandiller, duvara açılan nişlere yerleştirilmiş veya duvara çakılan çivilere asılmışlardır. Geleneksel konut mimarisi içinde de kandilleri koymak amacıyla tasarlanan raflar mevcuttu. Bunlar genellikle en basit haliyle duvarda yer alan basit çiviler, nişler veya gömme dolap yanında yer alan gilvelerden oluşmaktaydı. Zamanla teknolojinin gelişmesiyle beraber, aydınlatmada kullanılan unsurlarda değişmiştir. Özellikle Sanayi devriminden sonra gaz maddesinin yanıcı özelliğinden yararlanarak gaz lambaları üretilmiş ve bu dönemde yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Hemen her evde kullanılmaya başlanan gaz lambaları için güvenli bir yer arayışına girilmiştir. Bununla beraber geleneksel konut mimarisi içerisinde lambalıklar yer almaya başlanmıştır. Geç dönem Osmanlı konut mimarisinde yaygın bir şekilde kullanılan lambalıklar bu bilimsel araştırma yazısının konusunu oluşturmaktadır. Dönemin kültür, sanat ve estetik yönlerini ortaya koyan bu mimari öğeler işlevsel bir özelliğe sahiptir. Bu çalışmada günümüze sağlam bir şekilde ulaşabilen 20 adet lambalık incelenmiştir.

1. Aydınlatma Araçları ve Lambalıklar

Aydınlatma ihtiyacı, insanlık tarihinin en önemli temel ihtiyaçlarından olmuştur¹. İlk çağdan yakın çağa kadar çok sayıda aydınlatma araçları insanlar tarafından üretilmiş ve kullanılmıştır. Bunlar şamdan, kandil, gaz yağı lambaları, idare ve lüks gibi araçlar olmuştur. İnsanlar gaz yağı lambalardan önce kandil adı verilen aydınlatma araçlarını kullanmışlardır². Ayrıca çıra kullanımı da insanların aydınlatma da kullandığı bir araç olmuştur³. Anadolu'nun bazı bölgelerinde ışıklık adı verilmiştir⁴. Ayrıca halk dilinde ışıklık olarak adlandırılan bu aydınlatma aracının konulduğu gilvelere de bazı yörelerde ışık gözü denilmiştir. Bu tip aydınlatma araçları elde kolaylıkla taşınabilecek boyutlarda olup, pratik bir taşıma sağlamaktadır⁵. Evler, ev sahibinin ekonomik durumuna göre zayıf veya güçlü bir şekilde

¹Tuğba Bağbaşı, *Kayseri Selçuklu Uygarlığı Müzesindeki Keramik Kandiller* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 30

² Zekiye Uysal, "Edirne Müzesinde Bulunan Gaz Lambaları", *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, 4/10, (Kasım 2017), 166.

³ Mahmut Davulcu, "Ormana Yöresi Geleneksel Konut Mimarisi ve Yapıcılık Geleneği", *Kalemişi*, 3/5, (2015), 69.

⁴ Mehmet Zeki Oral, "Eşrefoğlu Camiine Ait Bir Kandil", *Belleten*, 13/89, (Ocak 1959), 113.

⁵ Süheyla Kirali, *Aphrodisias Müzesinden Bir Grup Kandil*, (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, 2016), 18.

aydınlatılmıştır⁶.

Sanayi devrimi sonrası teknolojinin her alanda hızla gelişmesi yapay aydınlanmada da etkili olmuştur. 18. yüzyılın başlarında gazın aydınlatmada kullanılabileceği anlaşılmış ve geliştirilmiştir⁷. Önceleri aydınlatma için zeytinyağı, yağ mumu, ispermeçet mumu, balmumu gibi çeşitli mumlar ile yağ kandillerinden yararlanılıyorken Sanayi devrimi ile birlikte petrol lambaları, hava gazlı aydınlatma araçları yaygınlaşmış, bunlardan sonra ise elektrikli lambalar kullanılmaya başlanmıştır⁸. Bu tarihten sonra gaz lambaları ev ve kentleri aydınlatmada kullanılmaya başlanmıştır. Zamanla insanlar ellerinde rahatça taşıyabildikleri bu aydınlatma araçlarını güvenli bir alana koyma ihtiyacı doğmuştur. Zira bu araçlar içerisinde yer alan fitilin veya aydınlatma aracının düşmesi sonucuyla çıkabilecek bir yangın büyük bir tehdit oluşturmaktaydı.

Mısır Karanış'teki buluntulara göre duvarlarda görülen izler, aydınlatma aracı olan kandillerin duvarlara asılarak aydınlatmayı sağladığının göstergesidir⁹. Benzer şekilde maden ocaklarında da duvarlara açılan nişler içerisine yerleştirilen kandiller sayesinde aydınlatma sağlanmıştır¹⁰. Pompei'deki Forum Hamamının nişlerinde ve pencere altlarında görülen izlerden anlaşılabileceği üzere buralara kandillerin asıldığı bilgisine ulaşılmıştır¹¹. Arkeolojik veriler ışığında Antik çağlardan itibaren insanlar aydınlatma araçlarından dolayı meydana gelebilecek kazaların önlenmesi amacıyla duvar içerisinde nişlere (Fotoğraf: 3) veya duvarda yer alan çivilere astıkları anlaşılmıştır.

İnsanlar aydınlatma araçlarını koyacakları güvenli alan ihtiyacı konut içerisinde bir takım çözümler bulmasına vesile olmuştur. Konutlar içerisinde basitçe bir çivi üzerine asılabilen gaz lambaları (Fotoğraf: 4) için zamanla dekoratif ve göze hitap edebilecek olan gaz lambalıkları tasarlanmaya başlanmıştır. Özellikle Osmanlı döneminde Türk konutu içerisinde başodada bulunan gömme dolapların kenar kısımlarına raflar eklenmiştir (Fotoğraf: 1). Bu raflara kandil veya gaz lambaları yerleştirmiştir. Ayrıca raflar oda içerisinde dekoratif olarak da dikkat çekmektedir. Oda içerisinde bulunan şerbetlik rafına da kandil ve gaz lambaları konulmuştur (Fotoğraf: 2). Bunlar dışında oda içerisinde genellikle kapı girişine yakın yerde bulunan küçük boyutlu pencerelerin ön kısımları (Fotoğraf: 6) raf şeklinde tasarlanmış ve buralara da gaz lambaları yerleştirilmiştir¹². Genellikle bu tarz raflar yüksekçe yerlere yapılmıştır. Ayrıca konutlar içerisinde gaz lambalarını koymak amacıyla tasarlanan lambalıklar da üretilmiştir.

⁶ Bağbaşı, *Kayseri Selçuklu Uygarlığı Müzesindeki Keramik Kandiller*, 30.

⁷ Halil Elemana, "Ankara Etnografya Müzesinde Bulunan Gazyağı Lambaları", *3rd Eurasian Conference on Language & Socoal Sciences*, Ed. Marija Burima vd. (Antalya: Proceeding Book, 2018), 396.

⁸ Uysal, "Edirne Müzesinde Bulunan Gaz Lambaları", 166.

⁹ Kirali, *Aphrodisias Müzesinden Bir Grup Kandil*, 18.

¹⁰ Damian Miles Bailey, *Greek and Roman Pottery Lambs*, (Londra, 1972), 11.

¹¹ Kirali, *Aphrodisias Müzesinden Bir Grup Kandil*, 18.

¹² Türkan Uzun-Esra Gözde Talu, "Tokat'ta Geleneksel Konut Mimarisine Üç Örnek: Mustafa Vasfi Süsoy Konağı, Gazi Osman Paşa Konağı, Cevdet Ereğ Konağı", *Modul-Ar*, 2/1 (2019), 31.

			
Fotoğraf1. Kandil Rafları ¹³	Fotoğraf2. Şerbetlik Rafları ¹⁴	Fotoğraf3. Niş ¹⁵	Fotoğraf 4. Çiviyle Asılan Gaz Lambaları ¹⁶

Lambalıklar geleneksel konutların iç mekânlarında sabit donatı olarak kullanılan bir mimari öğedir¹⁷. Maden (Fotoğraf: 5), ahşap ve alçı gibi malzemelerden tasarlanan lambalıklar; mum, kandil ve gaz lambası gibi aydınlatma araçlarını koymak için yapılmışlardır. Alçı örneklerde oda duvarlarında üzerine lamba, mum gibi aydınlatma araçlarının konulduğu, göğüs hizasında, çoğunlukla yarım daire veya eliptik biçimde küçük çıkıntılardır¹⁸. Oldukça basit tasarlanan bu elemanlar zamanla kişilerin ekonomik durumunda bir göstergesi olmuştur. Dönemin başkenti İstanbul konutlarında gaz lambalıkların maden, alçı ve ahşap işçiliğın en özenli örnekleri görülmektedir. Fakat Osmanlı Döneminde köylerde ve kasabalarda oldukça sade ve sıradan tasarlanan bu eleman konutlar içerisinde yer almaktadır. Özellikle 19. yüzyılda gaz lambalarının kullanımının yaygınlaşmasıyla bu tarz basit ama işlevsel bir unsurla evlerde karşılaşmaktadır.

		
Fotoğraf 5. Madeni Gaz lambalığı ¹⁹	Fotoğraf 6. Pencere önü lambalığı ²⁰	Fotoğraf 7. Ahşap gaz lambalığı ²¹

¹³ Tuğba Bağbaşı, *Yozgat Köy Odaları (Mimari ve Gelenek)*, (Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2025), 200.

¹⁴ Tuğba Bağbaşı, *Yozgat Esenli Köyü Köy Odalarının Sanatsal ve Sosyo-Kültürel İşlevleriyle İncelenmesi*, c. Ülkü (Ed). 26. Orta Çağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Kitabı, (2022). s.1793.

¹⁵ Tuğba Bağbaşı, *Yozgat Köy Odaları (Mimari ve Gelenek)*, 300.

¹⁶ Bağbaşı, *Yozgat Köy Odaları (Mimari ve Gelenek)*, 250.

¹⁷ Emine Saka Akın-Canan Hanoğlu, Tokat Geleneksel Konut Mimarisinde Alçı Lambalıklar, *Tokat Sempozyumu*, (Tokat: Gaziosman Paşa Üniversitesi, 2012), 163.

¹⁸ Emine Saka Akın-Canan Hanoğlu, Tokat Geleneksel Konut Mimarisinde Alçı Lambalıklar, 163.

¹⁹ Elemana, "Ankara Etnografya Müzesinde Bulunan Gazyağı Lambaları", 408.

²⁰ Akın-Hanoğlu, *Tokat Geleneksel Konut Mimarisinde Alçı Lambalıklar*, 163.

²¹ Davulcu, "Ormana Yöresi Geleneksel Konut Mimarisi ve Yapıcılık Geleneği", 68.

Ahşap malzemeden tasarlanan lambalıklar çok farklı teknikler ve biçimlerde üretilmişlerdir (Fotoğraf: 7). Ağaç oyma tekniği (Fotoğraf: 10), ajur tekniği (Fotoğraf: 9) ve sedef kakma (Fotoğraf: 8) gibi teknikler kullanılarak ile tasarlanan gaz lambalıkları genellikle İstanbul ve çevresinde bulunan geleneksel konut mimarisi içerisinde yer almışlardır. Günümüzde bu tarz eserler konutlar içerisinde yer almayıp, birçoğu antikacılar ve müzayedealarda satışa çıkarılmıştır. Ahşap işçiliğinin zengin üslubunu ortaya koyan bu örnekler konut içinden hem işlevsel hem de dekoratif amaçlı kullanılmıştır.

		
Fotoğraf 8. Janus Mezat ²²	Fotoğraf 9. ArtGet Müzayede ²³	Fotoğraf 10. Otantik Çarşı ²⁴

2. Lambalık Örnekleri

Bu bilimsel araştırma yazısının konusunu oluşturan gaz lambalıkları Yozgat, Ankara Ayaş İlçesi ve Kayseri’de bulunmaktadır. Eserlerin alçı ve ahşap malzemeden yapıldıkları gözlemlenmiştir. İncelenen 20 örnekten dört adedi alçı, 15 adedi ahşap malzemeden tasarlanmıştır. Ayrıca eserlerden birisi İstanbul’dan getirilmiş olup, günümüzde Kayseri’de bir koleksiyonerin evinde bulunmaktadır. Oldukça basit formlara sahip olan gaz lambalıkları duvardan dışa doğru çıkıntı yapar şekildedir. Alçı malzemeden tasarlanan lambalıklar tek tip olarak tasarlanmıştır. Külah şeklinde olup, dışa taşkın kısmı ise yarım daire formdadır. Ankara’da bulunan örnekler dilimli olarak tasarlanmıştır. Ahşap malzemeden tasarlanan lambalıklar ise alçı malzemeye göre farklı bölümler içermektedir. Ahşap lambalıklar, taban bölümü, sırt bölümü ve kenarlık kısımlarından oluşmaktadır. Sırt ve taban bölümünden meydana gelen lambalıklar incelendiğinde, taban bölümünün farklı tiplerden oluştuğu görülmektedir. Bunlar, tabanı dikdörtgen formda olanlar, tabanı üç köşeli olanlar, tabanı yarım daire olanlar tabanı elips formda olanlar şeklinde sınıflandırılır.

²² Müzayedeapp (M.app), “Janus Mezat” (Erişim 20 Nisan 2025).

²³ Galeri ve Online Müzayede (GaleriArtGet), “ArtGet Müzayede” (Erişim 23 Nisan 2025).

²⁴ Otantik Çarşı, (Otantik Mezat), “Ahşap Lambalık” (Erişim 15 Nisan 2025).

labilir. Ayrıca bazı lambalıkların kenarlık kısımları bulunduğu gibi bazılarında da tercih edilmediği tespit edilmiştir. Süsleme açısından oldukça sade tasarlanan lambalıklar taşra üslubu göstermektedir. Ayrıca bu gaz lambalıklarının bir marangoz tarafından yapılıp yapılmadığı veya bunu yapan bir el sanatı ustasının varlığı henüz tespit edilememiştir.

2.1. Nolu Lambalık

Eser Yozgat Merkez'e bağlı Çalılı köyünde bulunan Osman Kaa'nın köy odasında yer almaktadır. Ocak üzerinde yer alan kitabeye göre konut, H. 1302/M.1884-85 yıllarında inşa edilmiştir. Bahse konu lambalık konut inşa edilirken tasarlanmıştır. Kışlık odada yer alan bu öge, küçük boyutlu tasarlanan şerbetlik nişinin üst kısmına yerleştirilmiştir. Kesme taş malzemeden oyularak yapılan eser, duvar yüzeyinden dışa taşkın bir forma sahiptir. Sadece taban kısmına sahip olan, bu gaz lambalığının sırt ve kenar kısımları tasarlanmamıştır. Oldukça basit bir forma sahip olan bu mimari eleman taşınmaz şekilde tasarlanmıştır. Taban kısmı yarım daire şekle sahiptir ve alt kısmında duvardan dışa taşkın tasarlanan oval formlu şekil yer almaktadır. Bu kısım gaz lambalığına hareketlilik katmak amacıyla yapılmıştır. Bu gaz lambalığı, günümüzde sarı renge boyanmıştır (Fotoğraf: 11).

Fotoğraf 11. Alçı Lambalık

2.2. Nolu Lambalık

Gaz lambalığı, Yozgat Merkez'e bağlı Çalılı köyünde bulunan Osman Kaa'nın köy odasında tespit edilmiştir. Kışlık odanın ocağı üzerinde yer alan inşa kitabesine göre lambalığın H. 1302/M.1884-85 yıllarında konut ile birlikte yapıldığı bilinmektedir. Yazlık odada bulunan bu öge, şerbetliğin güney yönüne yerleştirilmiştir. Kesme taş malzemeden oyularak yapılan eser, duvar yüzeyinden dışa taşkın bir forma sahiptir. Sadece taban kısmına sahip olan, bu gaz lambalığının sırt ve kenar kısımları tasarlanmamıştır. Oldukça basit bir forma sahip olan bu mimari eleman taşınmaz şekilde tasarlanmıştır. Taban kısmı yarım daire şekle sahiptir ve alt kısmında duvardan dışa taşkın tasarlanan oval formlu şekil yer almaktadır. Bu kısım gaz lambalığına hareketlilik katmak amacıyla yapılmıştır. Bu gaz lambalığı, günümüzde sarı ve kahverengi renkte boyanmıştır (Fotoğraf: 12).

Fotoğraf 12. Alçı Lambalık

2.3. Nolu Lambalık

Eser Yozgat Merkez'e bağlı Dambasan köyünde bulunan Seyit Kaa'nın köy odasıdır. Konut, 1900'lu yılların başında inşa edildiği bilinmektedir. Çam ağacından elde edilen ahşap malzemeden tasarlanan lambalık küçük boyutludur. Köy odasında yer alan bu öge, çağ bölümünün kenarında yer alan ahşap kaplama üzerine monte edilmiştir. Ahşap malzemeden yapılan gaz lambalığı, duvar yüzeyinden dışa taşkın bir forma sahiptir. Gaz lambalığı taban ve iki kenar kısmına sahiptir. Sırt kısmı duvarda yer alan ahşap kaplamanın bir bölümünden oluşmaktadır. Kenar ve alt kısımları duvarda yer alan ahşap kaplamaya çivi ile tutturulmuştur. Taban kısmı dikdörtgen formda kesilen ahşap parçadan, kenar kısımları da dik üçgen formunda iki adet ahşap parçadan meydana gelmiştir. Oldukça basit bir forma sahip olan bu eleman, taşınmaz şekilde tasarlanmıştır. Bu öge verniksiz ve boyasız olarak tasarlanmıştır (Fotoğraf:13).

Fotoğraf 13. Ahşap Lambalık

2.4. Nolu Lambalık

Eser, Yozgat Merkez'e bağlı Darıcı köyünde bulunan Ünlüsoyların köy odasıdır. Yapı, 1900'lu yılların başında inşa edildiği bilinmektedir. Odada yer alan bu eleman, günümüzde bulunduğu yerden çıkarılarak seyyar bir şekilde pencerenin önüne bırakılmıştır. Günümüzde kullanılmayan odanın içerisinde bulunan ögeler yerlerinden kaldırılmışlardır. Bu gaz lambalığı kaybolmadan günümüze kadar gelebilmiştir. Çam ağacından elde edilen ahşap malzemeden tasarlanan lambalık küçük boyutludur. Gaz lambalığı sırt, taban ve iki kenar kısmına sahiptir. Günümüzde kenarlıklardan birisi düşmüştür. Taban kısmı dairesel formda kesilen ahşap parçadan, kenar kısmının günümüze gelen tarafı ince, uzun bir ahşap çitadan

oluşmaktadır. Sırt kısmı aşağıdan yukarıya doğru daralan bir formda olup, oval bir şekil ile son bulmaktadır. Sırt kısmı tek parçadan meydana gelmektedir. Oldukça basit bir forma sahip olan bu eleman, taşınmaz şekilde tasarlanmıştır. Bu öge verniksiz ve boyasız olarak tasarlanmıştır (Fotoğraf:14).

Fotoğraf 14. *Ahşap Lambalık*

2.5. Nolu Lambalık

Eser, Yozgat Merkez'e İnceçayır köyünde bulunan Celal'in köy odasındadır. Oda 1933 yılında inşa edilmiştir. Çam ağacından elde edilen ahşap malzemeden tasarlanan lambalık küçük boyutludur. Gaz lambalığı sırt, taban ve iki kenar kısmına sahiptir. Günümüzde kenarlıklardan birisi düşmüştür. Taban kısmı dikdörtgen formda kesilen ahşap parçadan, kenar kısmının günümüze gelen tarafı ince, uzun bir ahşap çitadan oluşmaktadır. Sırt kısmı aşağıdan yukarıya doğru daralan bir formda olup, oval bir şekil ile son bulmaktadır. Sırt kısmı tek parçadan meydana gelmektedir. Oldukça basit bir forma sahip olan bu eleman, taşınmaz şekilde tasarlanmıştır. Bu öge verniksiz ve boyasız olarak tasarlanmıştır (Fotoğraf:15).

Fotoğraf 15. *Ahşap Lambalık*

2.6. Nolu Lambalık

Eser, Yozgat Merkez'e bağlı İnceçayır köyünde bulunan Karamustafa köy odasındadır. Yapının giriş cephesinde yer alan kitabeye göre inşa tarihi 1984'tür. Çam ağacından elde edilen ahşap malzemeden tasarlanan lambalık küçük boyutludur. Odada yer alan bu eleman, duvara çivi yardımıyla sabitlenmiştir. Gaz lambalığı sırt, taban ve iki kenar kısmına sahiptir. Taban kısmı üç köşeli formda kesilen ahşap parçadan, kenar kısmının günümüze gelen tarafı ince, uzun bir ahşap çitadan oluşmaktadır. Sırt kısmı geometrik formda olup, aşağıdan yukarıya doğru keskin bir hatla iki yandan daralmaktadır. Çivi ile sabitlenen üst kısım ince uzun bir

formda amorf şekillidir. Sırt kısmı tek parçadan meydana gelmektedir. Oldukça basit bir forma sahip olan bu eleman, taşınmaz şekilde tasarlanmıştır. Bu öge beyaz boyalı, fakat verniksiz tasarlanmıştır (Fotoğraf:16).

Fotoğraf 16. Ahşap Lambalık

2.7. Nolu Lambalık

Eser, Yozgat Merkez'e Kuşçu köyünde bulunan İbrahim Koç'un köy odasıdadır. Köy odası 1850-60 yıllarında inşa edilmiştir. Çam ağacından elde edilen ahşap malzemeden tasarlanan lambalık büyük boyutludur. Şerbetliğin kenar kısmına yerleştirilmiştir. Gaz lambalığı sırt, taban ve iki kenar kısmına sahiptir. Taban kısmı ve iki kenarı yarım daire formda kesilen ahşap parçadan meydana gelmektedir. Sırt kısmı yekpare ahşap malzemeden tasarlanmıştır. Taban kısmından başlayarak yukarı doğru kare formda kesilen ahşap parça, iki yandan içe doğru yuvarlatılmıştır. Yukarı kısımda dışa doğru her iki yandan yuvarlatılarak ortada dairesel bir form meydana getirilmiştir. Üst kısımda ise dikdörtgen form ile son bulmakta olup, bu kısımdan duvara çivi ile sabitlenmiştir. Gaz lambalığının taban kısmının altından aşağı doğru sarkan ahşap parça; iki yandan içe doğru, alt kısımdan ise dışa doğru yuvarlatılarak dekoratif form elde edilmiştir. Oldukça özenli bir işçiliğe sahip olan bu eleman, taşınmaz şekilde tasarlanmıştır. Bu öge vernikli ve kahverengi boyalıdır (Fotoğraf:17).

Fotoğraf 17. Ahşap Lambalık

2.8. Nolu Lambalık

Yozgat Sarıkaya İlçesine bağlı Erbek köyünde bulunan Erbek köy odasında tespit edilmiştir. Yapının inşası H.1314/M.1895 yılıdır. Çam ağacından elde edilen

ahşap malzemeden tasarlanan lambalık büyük boyutludur. Kapı girişinin kenarında yer alan ahşap bant üzerine çivi yardımıyla sabitlenmiştir. Gaz lambalığı sırt, taban ve iki kenar kısımlardan oluşmaktadır. Taban kısmı dikdörtgen formda tasarlanmıştır. Sırt kısmı yekpare ahşap malzemeden yapılmıştır. Sırt kısmı taban kısmından başlayarak yukarı doğru dikdörtgen formda kesilen ahşap parça; iki yandan içe doğru üst kısımdan dışa doğru yuvarlatılmıştır. Gaz lambalığın iki kenarında bulunan kenarlıklar, yekpare ahşap malzemedendir ve aşağıdan yukarıya doğru düz bir şekilde olup, üst kısımlarında içe doğru iki kademe halinde yuvarlatılmıştır. Oldukça özenli bir işçiliğe sahip olan bu eleman, taşınmaz şekilde tasarlanmıştır. Bu öge vernikli ve kahverengi boyalıdır (Fotoğraf:18).

Fotoğraf 18. Ahşap Lambalık

2.9. Nolu Lambalık

Gaz lambalığı, Yozgat Sarıkaya İlçesine bağlı Toprakpınar köyünde bulunan Karabek Şahin'in köy odasında tespit edilmiştir. Çam ağacından elde edilen ahşap malzemeden tasarlanan lambalık büyük boyutludur. Oda, 1920-1930 yıllarında inşa edilmiştir. Oda içerisinde yer alan ahşap bant üzerine çivi yardımıyla tutturulmuştur. Gaz lambalığı sırt, taban ve iki kenar kısımdan meydana gelmektedir. Taban kısmı dikdörtgen formda tasarlanmış olup, ön taraftan pahlanarak üç köşeli form verilmiştir. Sırt kısmı yekpare ahşap malzemeden yapılmıştır. Sırt kısmı taban kısmından başlayarak yukarı doğru dikdörtgen formda ilerlemekte olup, kenarlık kısımlarının bitiminden hafifçe iki yandan içe doğru yuvarlatılmıştır. Üst kısmı ise dışa doğru yuvarlatılmış formda son bulmaktadır. Gaz lambalığın iki kenarında bulunan kenarlıklar, iki adet ince ve uzun çıta halinde, sırt kısmından tavan kısmına çapraz formda uzanmaktadır. Kenarlıklar, taban ve sırt kısmına çivi yardımıyla sabitlenmiştir. Oldukça özenli bir işçiliğe sahip olan bu eleman, taşınmaz şekilde tasarlanmıştır. Bu gaz lambalığı, vernikli ve kahverengi boyalıdır (Fotoğraf: 19).

Fotoğraf 19. *Ahşap Lambalık*

2.10. Nolu Lambalık

Yozgat Sorgun İlçesine bağlı Ağcın köyünde bulunan Hasan Koçak köy odasında tespit edilmiştir. Yapı, 1940-1950 yıllarında inşa edilmiştir. Çam ağacından elde edilen ahşap malzemeden tasarlanan lambalık küçük boyutludur. Kapı girişinin hemen yanına duvar üzerine çivi yardımıyla sabitlenmiştir. Gaz lambalığı sırt, taban ve iki kenar kısımlardan oluşmaktadır. Taban kısmı dikdörtgen formda tasarlanmış olup, ön kısmı pahlanarak üç köşe meydana getirmiştir. Sırt kısmı yekpare ahşap malzemeden yapılmıştır. Sırt kısmı taban kısmından başlayarak yukarı dikdörtgen formda tasarlanmış, iki yandan yukarı doğru daralmaktadır. Gaz lambalığın iki kenarında bulunan kenarlıklar, yekpare ahşap malzemeden dik üçgen formundadırlar. Oldukça basit geometrik şekillerden meydana gelen gaz lambalığı, taşınmaz olarak tasarlanmıştır. Bu öge vernikli ve mavi boyalıdır (Fotoğraf: 20).

Fotoğraf 20. *Ahşap Lambalık*

2.11. Nolu Lambalık

Yozgat Sorgun İlçesine bağlı Babalı köyünde bulunan Celal Çavuş'un köy odasında bulunmaktadır. Yapı, 1900-1910 yıllarında inşa edilmiştir. Çam ağacından elde edilen ahşap malzemeden tasarlanan lambalık küçük boyutludur. Çağ bölümünün üst kısmında yer alan ahşap bant üzerine çivi yardımıyla sabitlenmiştir. Gaz lambalığı sırt, taban ve iki kenar kısımlarından meydana gelmiştir. Taban kısmı dikdörtgen formda tasarlanmıştır. Sırt kısmı yekpare ahşap malzemeden tasarlanmış olup, aşağıdan yukarıya doğru daralan bir formu bulunmaktadır. Üst kısmı ise oval şekle sahiptir. Gaz lambalığın iki kenarında bulunan kenarlıklar, yekpare

ahşap malzemedendir. Kenarlıklar ince ve uzun birer parçadan oluşmaktadır. Sırt kısmının üstünden taban kısmının önüne doğru uzanmaktadır. Basit bir işçiliğe sahip olan bu eleman, taşınmaz şekilde tasarlanmıştır. Bu öge vernikli ve mavi renk boyalıdır (Fotoğraf:21).

Fotoğraf 21. *Ahşap Lambalık*

2.12. Nolu Lambalık

Yozgat Sorgun İlçesine bağlı Dışlı köyünde bulunan Eşkiöğullarına ait köy odasında bulunmaktadır. Çam ağacından elde edilen ahşap malzemedен tasarlanan lambalık küçük boyutludur. Konutun ocak üzerinde yer alan inşa kitabesine göre, H.1314/M.1898 yılında inşa edilmiştir. Eser günümüzde, bulunduğu yerden çıkarılarak farklı bir yere konulmuştur. Gaz lambalığı günümüze kadar kaybolmadan ve bozulmadan gelebilmiştir. Gaz lambalığı sırt, taban ve iki kenar kısımlarından meydana gelmiştir. Taban kısmı yarım daire formda olup, ön kısmı pahlanarak üç köşe elde edilmiştir. Sırt kısmı yekpare ahşap malzemedен tasarlanmıştır. Dikdörtgen formda yapılan sırtın iki kenar kısmı içe doğru ovalleşmektedir. Sırt'ın üst kısmında üçgen form ile son bulmaktadır. Gaz lambalığın iki kenarında bulunan kenarlıklar, yekpare ahşap malzemedendir. Kenarlıklar, aşağıdan yukarı doğru daralmakta ve içe doğru ovalleşmektedir. Oldukça basit bir işçiliğe sahiptir. Bu öge verniksiz ve boyasız olarak tasarlanmıştır (Fotoğraf:22).

Fotoğraf 22. *Ahşap Lambalık*

2.13. Nolu Lambalık

Yozgat Sorgun İlçesine bağlı Gedikhasanlı köyünde bulunan Ethem Hocanın köy odasında bulunmaktadır. Oda 1895-1905 yıllarına aittir. Çam ağacından elde edilen ahşap malzemeden tasarlanan lambalık küçük boyutludur. Eser oda içerisinde mumseki ile oturma sekilerini birbirinden ayrılan ahşap direk üzerine çivi yardımıyla sabitlenmiştir. Gaz lambalığı sırt, taban ve iki kenar kısımlarından meydana gelmiştir. Taban kısmı yarım daire formda olup, ön kısmı pahlanarak üç köşeli olarak yapılmıştır. Sırt kısmı yekpare ahşap malzemeden tasarlanmıştır. Dikdörtgen formda yapılan sırtın iki kenar kısmı içe doğru ovalleşmekte ve üst kısmında düz form ile son bulmaktadır. Gaz lambalığının iki kenarında bulunan kenarlıklar, yekpare ahşap malzemeden yapılmıştır. Kenarlıklar, aşağıdan yukarı doğru daralmakta ve içe doğru ovalleşmektedir. Kenarlıklar sırt ve taban kısmına çivi ile tutturulmuştur fakat kenarlıklardan birisi çıkmıştır. Oldukça basit bir işçiliğe sahiptir. Bu öge vernikli ve kahverengi boyalı olarak tasarlanmıştır (Fotoğraf: 23).

Fotoğraf 23. *Ahşap Lambalık*

2.14. Nolu Lambalık

Yozgat Sorgun İlçesine bağlı Küçükköhne köyünde bulunan Şevki Arslan'ın köy odasında bulunmaktadır. Yapı 1977 yılında inşa edilmiştir. Çam ağacından elde edilen ahşap malzemeden tasarlanan lambalık küçük boyutludur. Çağ bölümünün yukarısına duvar üzerine çivi ile sabitlenmiştir. Gaz lambalığı sırt, taban ve iki kenar kısımlarından meydana gelmiştir. Taban kısmı dikdörtgen formda tasarlanmış olup, ön tarafı üç yönden pahlanarak köşeler elde edilmiştir. Sırt kısmı yekpare ahşap malzemeden tasarlanmış olup, aşağıdan yukarıya doğru daralan bir forma sahiptir. Gaz lambalığının iki kenarında bulunan kenarlıklar, yekpare ahşap malzemedendir. Kenarlıklar ince ve uzun birer parçadan oluşmaktadır. Sırt kısmının iki kenarından taban kısmının önüne doğru uzanmaktadır. Basit bir işçiliğe sahip olan bu eleman, taşınmaz şekilde tasarlanmıştır. Bu öge verniksiz ve yeşil renk boyalıdır (Fotoğraf: 24).

Fotoğraf 24. *Ahşap Lambalık*

2.15. Nolu Lambalık

Eser Yozgat Şefaati'ye bağlı Cıkcıklar köyünde bulunan Molla Mustafa'nın köy odasında yer almaktadır. Yapının ocak üzerinde bulunan inşa kitabesinden anlaşıldığı üzere H. 1288/M1871-1872 yıllarında yapılmıştır. Öge, kuzey cephede kapı girişine yakın bir yere duvara yapılmıştır. Kesme taş malzemeden oyularak yapılan eser, duvar yüzeyinden dışa taşkın bir forma sahiptir. Kalıntılarından anlaşıldığı üzere sadece taban kısmına sahip olan, bu gaz lambalığının sırt ve kenar kısımları tasarlanmamıştır. Oldukça basit bir forma sahip olan bu ögenin taban kısmı günümüze gelebilmiştir. Taban kısmının altında duvar yüzeyine kabartma olarak yapılan bezeme mevcuttur. Oval bir şeklin üzerinde ve altında devam edecek şekilde gülbezek motifi tasarlanmıştır (Fotoğraf:25).

Fotoğraf 25. *Ahşap Lambalık*

2.16. Nolu Lambalık

Yozgat Şefaati İlçesine bağlı Kuzayca köyünde bulunan Nafiz Dursun'a ait köy odasıdır. Odanın 1950 yılında inşa edildiği bilinmektedir. Çam ağacından elde edilen ahşap malzemeden tasarlanan lambalık büyük boyutludur. Eser oda içerisinde yer alan gömme dolabın sövesi üzerine çivi ile sabitlenmiştir. Gaz lambalığı günümüze kadar bozulmadan gelebilmiştir. Gaz lambalığı sırt, taban ve iki kenar kısımlarından meydana gelmiştir. Taban kısmı yarım daire formda olup, ön kısmı pahlanarak üç köşe elde edilmiştir. Sırt kısmı yekpare ahşap malzemeden tasarlanmıştır. Kareye yakın dikdörtgen formda yapılan sırtın üst kısmında bir adet baklava dilimi formu, bir adet oval şekil ile hareketlendirilmiştir. Gaz lambalı-

ğın iki kenarında bulunan kenarlıklar, yekpare ahşap malzemedendir. Özenli bir işçiliğe sahip olan öge, yeşil renge boyanmış olup, verniksizdir (Fotoğraf: 26).

Fotoğraf 26. *Ahşap Lambalık*

2.17. Nolu Lambalık

Yozgat Şefaati İlçesine bağlı Sarıkent köyünde bulunan köy odasında tespit edilmiştir. Çam ağacından elde edilen ahşap malzemeden tasarlanan lambalık küçük boyutludur. Konutun 1890-1900 yıllarında yapıldığı bilinmektedir. Eser duvara çivi yardımıyla sabitlenmiştir. Gaz lambalığı sırt, taban ve iki kenar kısımlardan oluşmaktadır. Taban kısmı yarım daire formda tasarlanmıştır. Sırt kısmı kareye yakın dikdörtgen formda olup, yekpare ahşap malzemeden yapılmıştır. Gaz lambalığının kenar kısımları dik üçgen formundadır. Sırt kısmının bitiminden, taban kısmının önüne kadar kenarları kapatmaktadır. Oldukça basit bir işçiliğe sahip olan bu eleman, taşınmaz şekilde tasarlanmıştır. Bu öge vernikli ve kahverengi boyalıdır (Fotoğraf: 27).

Fotoğraf 27. *Ahşap Lambalık*

2.18. Nolu Lambalık

Kayseri Merkez'de bulunan bu eser Altundaş B. koleksiyonuna aittir. Eserin, İstanbul'daki antikacıardan satılarak Kayseri'ye geldiği ve kendisinde Kayseri'de bir sahaftan ve antikacılık yapan kişiden bunu temin ettiği bilgisine ulaşılmıştır. Lambalığın 19. yüzyıla ait olduğu düşünülmektedir. Eser oldukça sağlam ve iyi durumda olup, başkent üslubu gösterdiği izlenmektedir. Ceviz ağacından elde edilen ahşap malzemeden tasarlanan lambalık büyük boyutludur. Eser bir sırt ve tavan kısmından meydana gelmektedir. Sırt kısmı yekpare parçadandır ve orta kısmına

yakın bir yerden dışa taşkın taban kısmı bulunmaktadır. Taban bölümü elips formdadır. Taban kısmının altında küçük boyutlu tıpkı bir konsolu andıran destek yer almaktadır. Eserin sırt kısmı kareye yakın dikdörtgen formda tasarlanmış olup, alt ve üst kısımları ağaç oyma tekniği ile hareketlendirilmiştir. Alt ve üst kısımları simetrik olarak yapılan bu gaz lambalığının köşeleri içe doğru ovalleşmektedir. Sırtı oluşturan ahşap plaka, oval kısımlardan düz bir hatla içe doğru oyulan şeklin alt ve üst kısımlarında birer daire meydana getirecek şekilde tasarlanmıştır. İçe yuvarlatılmış kenarlar ve daire formunun kenar kısımları birer silme ile çerçevelenmiştir. Silmelerin iç kısımları çizgisel hatlar ile hareketlendirilmiştir. Sırt bölümünün yüzeyine oval kenarlardan başlayan üç sıra düz silme yer almaktadır. Bu silmelerin iç kısımları boş bırakılmıştır. Alttan düz çizgiler ile hareketlendirilmiştir (Fotoğraf: 28).

Fotoğraf 28. Ahşap Lambalık

2.19. Nolu Lambalık

Ankara Ayaş'ta bulunan bu eser Ali Attaroğlu konağında bulunmaktadır. Orijinal olarak günümüze gelebilen eser iki duvar köşesine yerleştirilmiştir. Üçgen forma sahip olan lambalık ahşap malzemeden yapılmıştır. Duvardan dışa çıkıntı yapan kısım dilimli olarak tasarlanmıştır. Kalem işi süslemenin yoğun olduğu oda da bu mimari ögen alt kısımları da kalem işi süslemeler ile belirginleştirerek ögenin vurgulanması sağlanmıştır. Evin kitabesi üzerindeki inşa tarihine göre 1939 yılına ait olduğu bilinmektedir. Lambalık ev inşa edilirken tasarlanmıştır. Eser oldukça sağlam ve iyi durumda olup, çam ağacından elde edilen ahşap malzemeden yapılmıştır. Eser sadece taban kısmından meydana gelmektedir (Fotoğraf: 29).

Fotoğraf 29. Ahşap Lambalık

2.20. Nolu Lambalık

Ankara Ayaş'ta bulunan bu eser Telli Beyler konağının misafir odasında yer almaktadır. Orijinal olarak günümüze gelebilen eser iki duvar köşesine yerleştirilmiştir. Duvar köşelerine karşılıklı olarak yerleştirilen lambalıklar alçı malzemeden yapılmıştır. Üçgen forma sahip olan lambalıkların alt kısımları konik formda yükselmektedir. Duvardan dışa çıkıntı yapan kısım ise dilimli olarak tasarlanmıştır. Evin kitabesi üzerindeki inşa tarihine göre 1890-1900 yılına ait olduğu bilinmektedir. Lambalık ev inşa edilirken tasarlanmıştır. Eser sadece taban kısmından meydana gelmektedir (Fotoğraf: 30-31).

	
Fotoğraf 30. Alçı Lambalık	Fotoğraf 31. Alçı Lambalık

Değerlendirme ve Sonuç

İnsanların aydınlatma amacıyla kullanmış oldukları aydınlatma araçlarının düşmesi sonucunda oluşabilecek kazalara karşı güvenliğini sağlamak amacıyla bir takım önlemler almışlardır. Bu amaçla aydınlatma araçlarını duvarlardaki çivilere asmışlar, nişlere koymuşlar veya raflara yerleştirmişlerdir. Gaz lambalarının icat edilmesiyle birlikte lambalıklar geleneksel konut mimarisi içinde oldukça yaygınlaşmaya başlamıştır. İstanbul'da bulunan konutlar içerisinde oldukça özenli işçiliğe sahip lambalıklar mevcuttur. Bunlar maden, ahşap ve alçı malzemeden üretilmişlerdir. Çorum²⁵, Tokat²⁶, Yozgat²⁷, Kayseri, Sivas²⁸ gibi illerde inşa edilen geleneksel konut mimarisinde de alçı ve ahşap lambalık örnekleri görülmektedir. Başkent üslubuna göre daha sade ve işlevsel olarak tasarlanan bu mimari öge aynı zamanda dekoratif amaç güderek tasarlanmıştır.

Bu bilimsel araştırma yazısında 20 adet lambalık incelenmiştir. Lambalıklardan dört adedi alçı malzemeden, 15 adedi ahşaptan tasarlanmıştır. Ahşap malzemeden tasarlanan lambalıklar, oldukça sade ve basit bir forma sahip olup, taban,

²⁵Necla Dursun, "Tarihi Çorum Evlerinin Alçı Süslemeleri", *Karam*, 14/55 (2017). 1-16.

²⁶Uzun-Talu, "Tokat'ta Geleneksel Konut Mimarisine Üç Örnek: Mustafa Vasfi Süsoy Konağı, Gazi Osman Paşa Konağı, Cevdet Erek Konağı", 31.

²⁷ Tuğba Bağbaşı, *Yozgat Köy Odaları (Mimari ve Gelenek)*, 200.

²⁸Seda Şenol, *Anadolu Türk Konut Mimarisinde Divriği Evleri*, (Sivas: Sivas İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2007), 15.

sırt ve kenarlıklar olmak üzere üç bölümden meydana gelmektedir. Araştırmaya konu olan alçı lambalıklar ise sadece taban kısımlarının bulunduğu sırt ve kenarlık kısımlarının olmağı görülmüştür. Ayrıca yerleşim biçimlerine göre de sınıflandırılabilen lambalıklar genellikle tek başına bir duvar yüzeyine yerleştirilirken, duvar köşesine bir adet veya karşılıklı duvar köşesinde iki adet olarak da tasarlanmışlardır²⁹. Lambalıkların biçimsel özellikleri duvar yüzeyinden çıkıntı yapan taban kısımlarının şekillerine göre sınıflandırılmıştır. İncelenen 15 adet ahşap örnekte üç farklı tip olduğu anlaşılmıştır. Bunlar, taban kısmı yarım daire olanlar, taban kısmı üç köşeli olanlar, taban kısmı elips olanlar ve taban kısmı dikdörtgen formda olan lambalıklardır.

İncelenen 20 adet lambalığın taban kısımlarından üç adedi (3, 5, 8 nolu), dikdörtgen forma, yedi adedi (6, 9, 10, 12, 113, 14, 16 nolu) üç köşeli forma, yedi adedi (1, 2, 4, 7, 11, 15, 17 nolu) yarım daire forma, bir adedi de (18 nolu) elips forma sahiptir. İki adet örnek (19, 20 nolu) ise üçgen formda ve tek tarafı dilimli olarak tasarlanmıştır. Esasen lambalıkların plan ve biçimsel özelliklerini taban kısımlarından anlaşılmaktadır. Sırt ve kenarlık kısımları taban bölümüne eklenen unsurlardır. Ahşap lambalıkların tamamında sırt kısımları bulunmakta olup, sırtın üst kısmından çivi yardımıyla duvara veya oda içerisindeki ahşap bantlara çivilenmiştir. Bir adet (18 nolu) lambalığın kenarlık kısımları bulunmamakla beraber 14 adedinde kenarlıklar mevcuttur. Kenar kısımlar genellikle üçgen formda sırt ve taban kısımlarına çivi yardımıyla sabitlenmişken, bazı örneklerde de uç kısımları içe dışa doğru yuvarlatılarak hareketlendirilmiştir. Oldukça sade olarak tasarlanan lambalıkların kenar ve sırt kısımlarına verilen oval şekiller ile dekoratif form elde edilmiştir. Bunlar dışında lambalıkların üzerlerinde başka süsleme unsuruna rastlanmamıştır. Çam malzemeden tasarlanan bu eserler küçük boyutlu ve basit formdadır. Kayseri’de bir koleksiyonerin evinde bulunan ve başkent üslubu gösteren lambalık taşra üslubu gösteren lambalıklara kıyasla daha büyük boyutlu ve gösterişli olarak tasarlanmıştır. Ceviz malzemeden tasarlanan bu eserin üzerinde basit geometrik çizgilerden meydana gelen süsleme grubu bulunmaktadır. Yozgat’ın köylerinde bulunan lambalıklar ile Çorum, Tokat ve Kayseri gibi illerin merkezinde yer alan konutlardaki lambalıklarda da üslup farklılık göstermektedir. Ekonomik durumun göstergesi olan bu eserler bazı evlerde birer adet iken, bazı evlerde birden fazla olmaktadır.

Sonuç olarak; lambalıklar geleneksel konut mimarisi içerisinde hem dekoratif hem de işlevsel amaçlı yer almakta olup, ahşap ve alçı malzemeden tasarlanmışlardır. Alçı malzemeden tasarlanan örnekler sadece taban bölümlerinden meydana gelirken, ahşap lambalık örnekleri sırt, taban ve kenarlıklardan oluşmaktadır. Alçı malzemeden tasarlanan lambalıklar duvar yüzeyinden dışa taşkın yarım daire formdadır. İki duvarın köşe kısımlarına yerleştirilen lambalıklar ise üçgen ve di-

²⁹Uzun-Talu, "Tokat'ta Geleneksel Konut Mimarisine Üç Örnek: Mustafa Vasfi Süsoy Konağı, Gazi Osman Paşa Konağı, Cevdet Erek Konağı", 31.

limli olarak tasarlandıkları görülmüştür. Ahşap malzemeden yapılan lambalıklar ağaç oyma tekniği ile basitçe şekillendirilmiştir. Genellikle yeşil, kahverengi ve mavi gibi renklere boyandıkları görülmektedir. Lambalıkların basit formu ve genellikle küçük boyu olması taşra üslubunu yansıtmaya açısından dikkat çekicidir. Yapılan araştırmalar sonucunda ahşap olan lambalıkların marangoz ustaları tarafından evin ahşap unsurları (dolap, yüklük, gilve vb.) tasarlanırken yapıldığı bilinmektedir. Bununla birlikte lambalık yapımı ile ilgilenen bir zanaat grubu olup olmadığı bilinmemektedir. Bu mimari öğeler bir dönemin önemli kültür varlığının göstergesi olmuştur. Geleneksel konut mimarisi içerisinde göze çarpmayan, fakat işlevselliği ön planda olan bu eserler elektriğin kullanımıyla beraber önemini kaybetmiştir. Günümüzde birçok tarihi konak içerisinde kaldırılmış veya işlevi dışında raf olarak kullanılmaya başlanmıştır. Temennimiz dönemin kültür ve sosyal yaşantısına ışın tutacak türden olan bu mimari öğelere gereken kıymetin verilmesi ve bu bilimsel araştırma yazısı ile bu eserlerin görünürlüğünü artırmaktadır

Funding / Finansman: This research received no external funding. / Bu araştırma herhangi bir dış fon almamıştır.

Conflicts of Interest / Çıkar Çatışması: The author declare no conflict of interest. / Yazar, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Kaynakça

- Akın, Emine Saka -Hanoğlu Canan. "Tokat Geleneksel Konut Mimarisinde Alçı Lambalıklar", *Tokat Sempozyumu*, 3/163-180. Gaziosman Paşa Üniversitesi Yayınları, 2012.
- Bağbaşı, Tuğba. *Yozgat Köy Odaları (Mimari ve Gelenek)*, (Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2025).
- Bağbaşı, Tuğba. *Yozgat Esenli Köyü Köy Odalarının Sanatsal ve Sosyo-Kültürel İşlevleriyle İncelenmesi*, c. Ülkü (Ed). 26. Orta Çağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Kitabı, s(1782-1812). Akın Yayınları. 2022.
- Bağbaşı, Tuğba. *Kayseri Selçuklu Uygarlığı Müzesindeki Keramik Kandiller*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Bailey, Damian Miles. *Greek and Roman Pottery Lambs*. Londra, 1972.
- Davulcu, Mahmut. "Ormana Yöresi Geleneksel Konut Mimarisi ve Yapıcılık Geleneği", *Kalemîşi*3/5 (2015), 47-96.
- Dursun, Necla. "Tarihi Çorum Evlerinin Alçı Süslemeleri", *Karam*,14/55 (2017), 1-16.
- Elemana, Halil "Ankara Etnografya Müzesinde Bulunan Gazyağı Lambaları", *3rd Eurasian Conference on Language & Socioal Sciences*, Ed.Marija Burima vd. 1/396-411. Antalya: Proceeding Book. 2018.
- GaleriArtGet. *Galeri ve Online Müzayedede. "ArtGet Müzayedede"*. Erişim 23 Nisan 2025. <https://www.galeriartget.com/en/product/4790070/antika-ahsap-lambalik-ahsap-malzemedenden-kil-testere-ile-yontulmus-usta-isi-anti>
- Kirali, Süheyla. *Aphrodisias Müzesinden Bir Grup Kandil*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- M.app. *Müzayededeapp. "Janus Mezat"*. Erişim 20 Nisan 2025. <https://www.muzayededeapp.com/urun/ahsap-ustune-sedef-kakma-gaz-lambasi-rafi-40cm-NC0yNDEzMS04Mzg4MDA5>
- Oral, Mehmet Zeki. "Eşrefoğlu Camiine Ait Bir Kandil", *Belleten* 13/89 (1959), 113-118.
- Otantik Mezat.Otantik Çarşı. "Ahşap Lambalık". Erişim 15 Nisan 2025.
- Şenol, Seda. *Anadolu Türk Konut Mimarisinde Divriği Evleri*. Sivas: Sivas İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 1. Basım.2007.
- Uysal, Zekiye. "Edirne Müzesinde Bulunan Gaz Lambaları", *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, 4/10, (2017), 165-182.
- Uzun Türkan-Talu Esra Gözde, "Tokat'ta Geleneksel Konut Mimarisine Üç Örnek: Mustafa Vasfi Süsoy Konağı, Gazi Osman Paşa Konağı, Cevdet Ereğ Konağı", *Modul-Ar*, 2/1 (2019), 12-45